

23. november 2010
Aktualizované 10.12.2010*

Rozdané miliardy

„Emission windfall profits“ z nadalokácie emisných povoleniek

Pripravil: Štefan Kišš, Martin Haluš

Slovenské firmy, ktoré participujú v Európske schéme obchodovania s emisiami, musia kryť vypúšťanie skleníkových plynov povolenkami, ktoré im boli bezodplatne pridelené. Pre obdobie rokov 2008 – 2012 dostala väčšina slovenských podnikov podstatne viac povoleniek, ako zodpovedá ich potrebe. Za prvé dva roky je percentuálna nadalokácia slovenských firiem najvyššia v EÚ. Povolenky boli okrem toho pridelené nerovnomerne. Keďže firmy môžu tento prebytok voľne predať, disponujú hodnotným aktívom, ktorý pre nich znamená tzv. neočakávané zisky (windfall profits). Odhadujeme, že celkové výnosy z tejto skrytej podpory dosahujú za celé päťročné obdobie 666 mil. eur (20 mld. Sk)! S podobnou sumou mohol štát napríklad zvýšiť financovanie vysokých škôl o takmer 30% počas týchto 5 rokoch. Nakoľko sa jedná o neočakávané zisky, ich prípadné zdanenie by neznižilo všeobecnú kvalitu podnikateľského prostredia na Slovensku.

Európska únia si dala za cieľ znížiť do roku 2020 celkové množstvo emisií skleníkových plynov o 20 % oproti roku 1990. Ako hlavný nástroj na dosiahnutie tohto cieľa si zvolila vytvorenie tzv. Schémy obchodovania s emisiami (European Trading System – ETS), ktorá je najväčšia svojho druhu na svete a pokrýva zhruba 50 % emisií CO₂ a 40 % všetkých emisií skleníkových plynov EÚ.

Podľa jej pravidiel prideluje členský štát každej firme zapojenej v ETS emisný strop vyjadrený počtom tzv. EUA povoleniek, pričom jedna povolenka reprezentuje vypustenú 1 tonu CO₂ ekvivalentov. Slovensko nevyužilo možnosť prideliť do 10 % týchto povoleniek formou aukcií, čo by znamenalo príjem pre štátny rozpočet približne 265 mil. eur, ale rozдалo všetky povolenky firmám bezplatne na úkor verejných financií. Aukcionovať istú časť sa rozhodlo napríklad Nemecko (9 %), Veľká Británia (7 %), Holandsko (3,7 %), Rakúsko (1,3 %), Írsko (0,5 %) a Maďarsko (2 %).

Nadalokáciu získalo Slovensko v negociáciách s EK. Svoje povolenky ale rozdelilo medzi slovenské podniky nerovnomerne, čím zvýhodnilo vybrané firmy. O množstve pridelených povoleniek sa pre mnoho prevádzok rozhodovalo na základe individuálnych rokovaní s MŽP. V niektorých prípadoch je nadalokácia významná, v prípade U.S. Steel a Slovenských elektrární dokonca znamenala 9. a 10. miesto v rebríčku TOP10 firiem celej Európskej únie podľa počtu nadalokovaných povoleniek. Až 133 zo 144 slovenských firiem, ktorá participujú v ETS získali v roku 2009 viac povoleniek ako potrebovali. Iba 11 firiem dostalo menej. Podľa odhadov IFP, mohli firmy v rokoch 2008 a 2009 získať z nadalokácie približne 318 mil. eur, keď dostali o 40 % viac povoleniek ako potrebovali.

Za celé obdobie rokov 2008 – 2012 dosiahne potenciálny výnos firiem približne 666 mil. eur¹ (20 mld. Sk) ! Priemerne ročne tak štát odovzdal vybraným súkromným firmám majetok na úrovni 133 mil. eur, čo je suma porovnateľná napr. s 0,7% zvýšením sadzby DPH. Alternatívne mohol štát zvýšiť financovanie vysokých škôl o takmer 30% počas týchto 5 rokov.

Hlavný nástroj znižovania emisií v EÚ je Európska schéma obchodovania s emisiami

Slovensko nevyužilo možnosť predať povolenky, ale rozдалo ich zadarmo a nerovnomerne.

Vďaka výraznej nadalokácii je však systém neefektívny a ponúka firmám tzv. windfall profits na úrovni 666 mio eur (20 mld Sk).

Tento výnos pre vybrané súkromné firmy je porovnateľný s 30% zvýšením podpory vysokého školstva počas 5 rokov.

Prehľad pridelených EUA v rámci NAP II na Slovensku

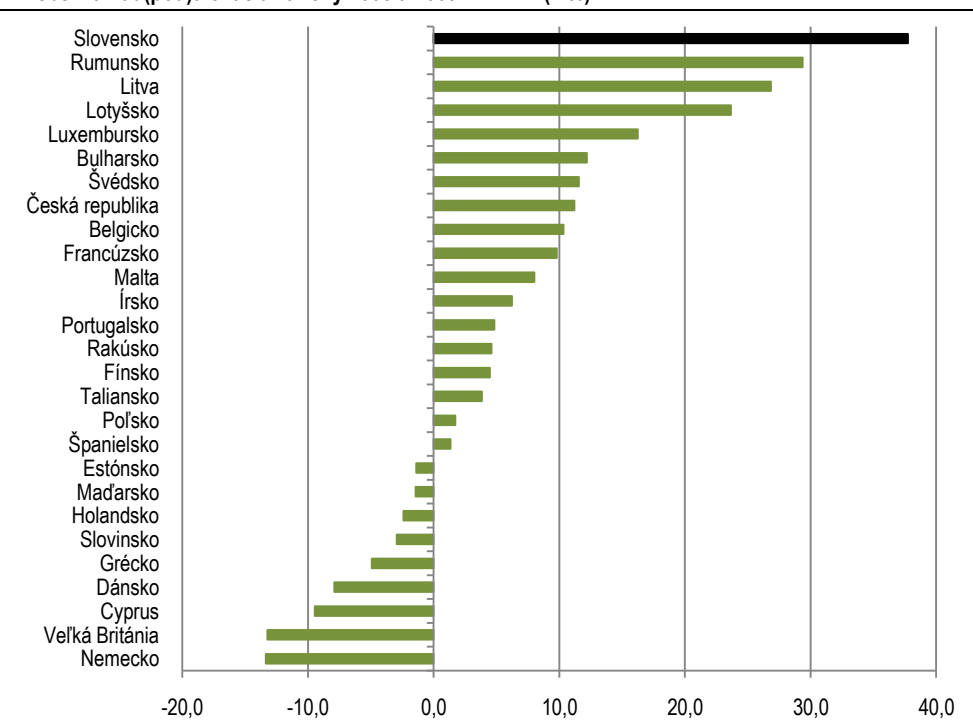
	2008	2009	2010*	2011*	2012*
Alokovaných povoleniek	32 166 094	32 476 719	32 710 319	32 668 649	32 668 649
Nadalokácia (počet povoleniek)	7 148 382	12 032 537	7 564 849	7 523 179	7 523 179
Nadalokácia (približne ¹ , v %)	29%	59%	30%	30%	30%
Cena EUA	22,35	13,14	15,39	15,39	15,39
Výnos z nadalokácie (v mil. €)	159,8	158,1	116,4	115,8	115,8

¹Odhad výnosu je indikatívny. Kríza samozrejme spôsobila neočakávaný pokles výroby a tým aj pokles skutočných emisií. Zároveň v prípade niektorých podnikov do novej alokácie zaradené aj nové zdroje emisií. Na druhej strane odhad na roky 2011 a 2012 predpokladá cenu povolenky EUA na úrovni priemeru v roku 2010, čo je 15,39 eur (prognózy viacerých bánk očakávajú jej rast až na výše 22 eur) a plnou obnovou výroby na predkrízovú úroveň (priemer 2005 - 2008). Výpočty sú na úrovni prevádzok (nie firiem). Pre prevádzky, ktoré v schéme neparticipovali od roku 2005, je priemer vypočítaný z posledných dostupných rokov.

V rámci ETS môžu firmy z celej Európy medzi sebou obchodovať s emisnými EUA povolenkami (EU Allowances). Tie firmy, ktoré chcú produkovať viac skleníkových plynov ako majú pridelené, musia dodatočné EUA dokúpiť na voľnom trhu. Ak ich majú prebytok, môžu ich naopak predávať. Práve preto ETS patrí spolu s uhlíkovou daňou k trhovým nástrojom, ktoré na rozdiel od netrhových (napr. technologické štandardy) majú predpoklad znižovať emisie najprv tam, kde je to nákladovo najefektívnejšie. V rámci EÚ sa ETS vzťahuje na približne 12 000 prevádzok (179 na Slovensku) v sektoroch výroby elektrickej energie (zariadenia s tepelným príkonom viac ako 20 MW) a priemyselných odvetviach s veľkou tvorbou emisií ako vápenky, keramický priemysel, tehelne, sklárne a cementárne, výroba ocele a železa, papierne a rafinéria ropy.

Aby tento umelo vytvorený trh fungoval, musí byť počet povoleniek (emisný strop) nastavený reálne a podnecujúco. Obchodovanie bolo rozdelené do fáz. Prvá, skúšobná fáza prebiehala v rokoch 2005 – 2007. V EÚ sa takmer všetky povolenky rozdávali zadarmo (grandfathering) formou Národných alokačných plánov (NAPI). V čase prípravy NAP neboli známe množstvá vypustených emisií pre jednotlivé podniky a preto sa iba odhadovali. Výsledná nadalokácia a nemožnosť preniesť si povolenky do druhej fázy (NAPII) spôsobili pád ceny až na nulu v roku 2007. V druhom období 2008 – 2012 (NAP II) sa vďaka reálnejšej alokácii trh napokon naštartoval a posledné dva roky sa pohybuje cena okolo 15 eur za povolenku. Aj v tomto období je v celom systéme nadalokácia. Aj keď v roku 2009 je toto číslo v celej EÚ navýšené poklesom emisií kvôli kríze, konštantné, každoročné nadalokácie nemotivujú k znižovaniu emisií a podkopávajú funkčnosť uhlíkového trhu.

Priebežná nad(pod)alokácia za roky 2008 a 2009 v NAP II (v %)

Zdroj: carbonmarketdata.com, prepočty IFP

V ďalšom období by sa už tento problém opakovať nemal

Kým v prvých dvoch obdobiach NAP je v systéme značná nadalokácia, ktorá ho robí neefektívnym nástrojom na znižovanie emisií skleníkových plynov, v treťom období (2013-2020) sa výrazne menia pravidlá fungovania celého systému. Štáty už nebudú rozhodovať o alokácii povoleniek (ruší sa NAP). Tie budú podnikom pridelené podľa tzv. benchmarkov stanovených na základe emisií najefektívnejších prevádzok v rámci sektorov a malo by prevládať aukcionovanie namiesto doteraz dominantného grandfatheringu. Slovenská republika bude svoje povolenky aukcionovať na centrálnej platforme EÚ spolu s väčšinou členských krajín.

TOP10 firiem s relatívne najvyššou nadalokáciou

Spoločnosť	Nadalokácia 2008 voči priemeru emisií v		Hodnota nadalokácie ¹ spolu za 2008 a 2009 (v EUR)
	2005-2006	2008-2009	
TEHELNE VRANOV s.r.o.	1012%	1045%	467 974
PETROCHEMA, a.s. v konkurze	962%	1064%	1 728 327
SIDERIT s.r.o. Nižná Slaná	746%	259%	6 949 655
Trnavská teplárenská, a.s.	216%	2968%	1 850 357
SLOVMAG, a.s. Lubeník	1958%	183%	6 147 742
Handlovská energetika, s.r.o.	180%	17121%	1 880 352
BUČINA ZVOLEN, a.s.	169%	7268%	24 437
CHEMOSVIT ENERGOCHEM a. s.	150%	292%	1 649 526
Kronospan SK, s.r.o.	131%	204%	399 310
TERMONOVA, a.s.	119%	129900%	138 295

Zdroj : IFP

TOP10 firiem s najvyššou absolútnou nadalokáciou

Spoločnosť	Nadalokácia 2008 voči priemeru emisií v		Hodnota nadalokácie ¹ spolu za 2008 a 2009 (v EUR)
	2005-2006	2008-2009	
U.S. Steel Košice s.r.o.	13%	31%	83 527 010
Slovenské elektrárne, a.s.	14%	46%	56 774 697
Carmeuse Slovakia, s.r.o.	47%	48%	10 605 143
eustream, a.s.	20%	30%	9 847 872
SLOVNAFT, a.s. (s teplárňou)	9%	16%	9 002 482
PPC Power, a.s.	50%	56%	8 812 437
SMZ, a.s. Jelšava	31%	93%	7 701 862
Východoslovenské stavebné hmoty, a.s.	63%	56%	7 537 714
Mondi SCP, a.s.	111%	117%	7 377 246
SIDERIT s.r.o. Nižná Slaná	746%	259%	6 949 655

Zdroj : IFP

* dňa 10.12 bola aktualizovaná tabuľka TOP10 firiem s najvyššou nadalokáciou v ktorej boli Slovnaftu pripočítane emisie aj za tepláreň, ktorú odčlenil do dcérskej spoločnosti CM European Power Slovakia, s. r. o. nakoľko v registri alokácií emisných povoleniek táto zmena nebola zohľadnená, keďže nastala v priebehu roka.